

KARTA PRZEDMIOTU 2021-2022

I. Dane podstawowe

Nazwa przedmiotu	Wykładnia prawa
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Interpretation of law
Kierunek studiów	Prawo
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	Jednolite magisterskie
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	Studia stacjonarne
Dyscyplina	Nauki prawne
Język wykładowy	Język polski

Koordinator przedmiotu/osoba odpowiedzialna	Dr hab. Jadwiga Potrzebacz, prof. KUL
---	---------------------------------------

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	Semestr	Punkty ECTS
Wykład	30	Semestr VII i IX	5
Konwersatorium			
Ćwiczenia	15	Semestr VII i IX	
Laboratorium			
Warsztaty			
Seminarium			
Proseminarium			
Lektorat			
Praktyki			
zajęcia terenowe			
pracownia dyplomowa			
Translatorium			
Wizyta studyjna			

Wymagania wstępne	Posiada podstawową wiedzę z zakresu prawoznawstwa, interesuje się wykładnią prawa, zasadami poprawnej interpretacji przepisów prawnych, ma zdolność do organizowania własnego warsztatu pracy
-------------------	---

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

Wprowadzenie podstawowej kategorii myślenia w zakresie zasad wykładni prawa
Umiejętność posługiwania się wiedzą teoretyczną i praktyczną w dokonywaniu wykładni prawa
Rozumienie potrzeby stałego kształcenia się i praktycznego doskonalenia umiejętności zawodowych.

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA		
W_01	Zna i rozumie terminologię prawniczą z zakresu poszczególnych dziedzin prawa, w szczególności terminologię prawoznawstwa i wykładni prawa	K_W03
W_02	Ma szeroką wiedzę na temat źródeł prawa, ich relacji w systemie prawa. Zna ogólne i szczegółowe uwarunkowania procesu i standardów wykładni prawa	K_W04
W_03	Ma podstawową wiedzę o różnych rodzajach instytucji prawnych oraz pogłębioną w odniesieniu do wybranych instytucji prawnych. Zna i rozumie sposoby funkcjonowania wybranych instytucji prawa	K_W07
W_04	Ma podstawową wiedzę o relacjach między strukturami organizacyjnymi a także między instytucjami społecznymi, gospodarczymi w aspekcie prawnym w skali krajowej i międzynarodowej.	K_W08
W_05	Ma podstawową wiedzę o rodzajach więzi społecznych i rządzących nimi prawidłowościami i ich wpływie na poszczególne dziedziny prawa. Pogłębioną w odniesieniu do wybranych kategorii więzi społecznych na tle prawnym	K_W09
W_06	Zna metody i narzędzia w tym techniki pozyskiwania danych właściwe dla poszczególnych dziedzin prawa	K_W10
W_07	Ma wiedzę o normach prawnych, ich budowie, rodzajach oraz rządzące nimi prawidłowości. Identyfikuje w tym zakresie kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin prawa	K_W11
W_08	Ma wiedzę uporządkowaną w zakresie norm proceduralnych i rozumie proces ich stosowania (m.in. administracyjnego, karnego, cywilnego)	K_W12
W_09	Zna i rozumie normatywne i praktyczne aspekty przedsiębiorczości	K_W13
UMIEJĘTNOŚCI		
U_01	Potrafi dokonywać obserwacji i interpretacji zjawisk społecznych, gospodarczych oraz prawnych, analizuje ich powiązanie z różnymi obszarami wiedzy prawniczej	K_U01
U_02	Potrafi wykorzystać podstawową wiedzę teoretyczną z zakresu różnych dziedzin prawa w celu analizowania i interpretowania konkretnych procesów i zjawisk prawnych, gospodarczych, społecznych	K_U02
U_03	Potrafi posługiwać się pojęciami prawnymi w celu analizowania zjawisk prawnych, w tym tekstu prawnego, oraz formułowania i rozwiązywania problemów wykładni prawa.	K_U03
U_04	Potrafi samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje profesjonalne umiejętności, korzystając z różnych źródeł (w języku rodzimym i obcym) w nowoczesnych technologiach (ICT)	K_U04
U_05	Posiada umiejętności badawcze obejmujące formułowanie i analizę problemów prawnych, dobór metod i narzędzi badawczych opracowanie i prezentację wyników pozwalające na	K_U05

	rozwiązanie problemów prawnych (interpretacja, wykładnia przepisów, orzeczeń, literatury)	
U_06	Potrafi właściwie analizować przyczyny i przebieg wybranych procesów i zjawisk społecznych, gospodarczych, politycznych, oraz prognozować ich skutki prawne	K_U06
U_07	Potrafi w sposób precyzyjny i spójny wypowiadać się w mowie i na piśmie na tematy dotyczące wybranych zagadnień z zakresu nauk prawnych, przy wykorzystaniu różnych ujęć teoretycznych, korzystając zarówno z dorobku nauk prawnych jak i innych dyscyplin	K_U07
U_08	Potrafi używać specjalistycznego języka prawnego i porozumiewać się w sposób precyzyjny i spójny przy użyciu różnych technik komunikacyjnych ze specjalistami w zakresie prawa, jak i odbiorcami spoza grona specjalistów	K_U08
U_09	Posiada umiejętność samodzielnego merytorycznego argumentowania z wykorzystaniem poglądów innych autorów w tym stawiać tezy, trafnie formułować wnioski oraz tworzyć syntetyczne podsumowania i oceny wybranych problemów	K_U09
U_10	Posiada umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy w różnych zakresach i formach do rozstrzygania dylematów pojawiających się w pracy zawodowej w szczególności krytycznej analizy skuteczności i przydatności stosowanej wiedzy	K_U10
U_11	Posiada umiejętność przygotowywania typowych prac pisemnych, analizy tekstu prawnego, jego budowy, z różnych dziedzin prawa	K_U11
U_12	Potrafi posługiwać się zasadami i normami etycznymi w podejmowanej działalności, dostrzega i analizuje dylematy etyczne, przewiduje skutki konkretnych działań w obszarze poszczególnych dziedzin prawa	K_U12
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_01	Jest gotów do oceny poziomu posiadanej wiedzy i umiejętności, rozumie znaczenie odpowiedzialnego wypełniania swojej roli zawodowej także w sytuacjach zmieniających się potrzeb społecznych. Uznaje konieczność rozwoju zawodowego.	K_K01
K_02	Potrafi pracować w zespole pełniąc różne role (prelegenta, dyskutanta, doradcy, krytycznego analityka, komentatora efektów), umie przyjmować i wyznaczać zadania, ma elementarne umiejętności organizacyjne pozwalające na realizację zakładanych celów. Bierze odpowiedzialność za powierzone mu zadania	K_K02
K_03	Potrafi odpowiednio ocenić priorytety służące realizacji określonego lub narzuconego zadania, dba o terminową i efektywną realizację zadań	K_K03
K_04	Ma przekonanie o wadze zachowania się w sposób profesjonalny, refleksji na tematy etyczne i przestrzegania zasad etyki zawodowej	K_K04
K_05	Umie uczestniczyć w przygotowaniu projektów społecznych, obywatelskich uwzględniając aspekty prawne. Potrafi przewidzieć wielokierunkowe skutki społeczne swojej	K_K05

	działalności	
K_06	Potrafi uzupełniać i doskonalić nabytą wiedzę i umiejętności	K_K06
K_07	Odpowiedzialnie przygotowuje się do swojej pracy	K_K07
K_08	Umie myśleć i działać w sposób przedsiębiorczy	K_K08

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

Funkcjonowanie współczesnego prawnika bez znajomości zasad i praktycznych umiejętności dokonywania wykładni prawa wydaje się niemożliwe, ponieważ z uwagi na narastające komplikowanie się stosunków życia społecznego teksty prawne są coraz bardziej skomplikowane. Potrzeba wykładni oraz zainteresowanie wykładnią prawa ciągle wzrasta. Istnieje zatem potrzeba dostarczenia studentom prawa wiadomości z zakresu wykładni prawa, która może być punktem wyjścia do doskonalenia własnego warsztatu naukowego przydatnego w praktycznym działaniu podczas procesu stosowania prawa. Na wykładzie i ćwiczeniach studenci zdobywają teoretyczną wiedzę na temat współczesnych koncepcji wykładni prawa oraz kształcą umiejętności wykorzystania tej wiedzy w praktyce. Podczas zajęć realizowane są następujące treści programowe: I. Wprowadzenie do problematyki wykładni: Pojęcie i znaczenie wykładni prawa, Teoria klaryfikacyjna i derywacyjna wykładni, Teoria deklaratoryjna i konstytutywna wykładni, Zakaz wykładni prawotwórczej, Wykładnia sensu stricto i sensu largo, Nakaz respektowania dyrektyw techniki prawodawczej, Granice wykładni, Zasada ignorantia iuris nocet i czas działania wykładni; II. Rodzaje wykładni ze względu na podmiot oraz moc wiążącą: Wykładnia autentyczna, Wykładnia legalna, Wykładnia operatywna, Wykładnia doktrynalna; III. Zasada: Clara non sunt interpretanda a zasada: Interpretatio cessat in claris oraz Omnia sunt interpretanda; IV. Dyrektywy wykładni; V. Dyrektywy preferencji: Zasada pierwszeństwa wykładni językowej i subsydiarności wykładni systemowej i funkcjonalnej, Reguła potwierdzania (harmonizowania kontekstów), Dyrektywy odstępstwa od sensu językowego przepisu, Zasada pierwszeństwa wykładni sensu stricto, Wykładnia secundum, contra i praeter legem; VI. Wykładnia językowa: Dyrektywa języka potocznego, Dyrektywa języka prawnego – definicje legalne, Dyrektywa języka prawniczego, Dyrektywa znaczenia specjalnego (języka specjalistycznego), Kolejność stosowania dyrektyw językowych, Znaczenie literalne, Zakaz wykładni synonimicznej, Dyrektywa konsekwencji terminologicznej (zakaz wykładni homonimicznej), Zakaz wykładni per non est, Lege non distinguente; VII. Wykładnia systemowa: Nakaz interpretacji prawa zgodnie z Konstytucją, Nakaz respektowania hierarchii aktów normatywnych, Zasady prawa, Prawa i wolności jako zasady prawne, Zasada proporcjonalności, Nakaz interpretacji prawa zgodnie z normami prawa międzynarodowego, Nakaz interpretacji prawa zgodnie z normami prawa europejskiego, Zakaz wykładni prowadzącej do sprzeczności, Zakaz wykładni prowadzącej do luk, Argumentum a rubrica; VIII. Wykładnia funkcjonalna: Ratio legis i wykładnia celowościowa, Wykładnia statyczna i dynamiczna, Wykładnia subiektywna i obiektywna, Normy moralne, zasady sprawiedliwości i słuszności, Argument z konsekwencji, Argumentum ad absurdum, Wykładnia komparatystyczna, Wykładnia historyczna; IX. Domniemania interpretacyjne: Domniemanie zgodności z Konstytucją, Domniemanie racjonalności prawodawcy, In dubio pro libertate, In dubio pro reo, In dubio pro tributario i zakaz wykładni in

dubio pro fisco; X. Zakres wykładni: Ogólne zasady stosowania wykładni literalnej, rozszerzającej i zwążającej, Wykładnia literalna, Wykładnia rozszerzająca, Wykładnia zwążająca; XI. Materiały interpretacyjne; XII. Wnioskowania prawnicze: Ogólne zasady stosowania analogii i argumentum a contrario, Analogia, Argumentum a contrario, Argumentum a fortiori, Wnioskowanie z celu na środki; XIII. Reguły kolizyjne: Lex superior derogat legi inferiori, Lex posterior derogat legi priori, Lex specialis derogat legi generali; XIV. Błędna wykładnia prawa i jej skutki: Uzasadnienie decyzji interpretacyjnej, Zarzut błędnej wykładni prawa i kwestie pokrewne w postępowaniu odwoławczym, Pojęcia niedookreślone i klauzule generalne, Błędna wykładnia a rażące naruszenie prawa; XV. Zasady wykładni prawa międzynarodowego i europejskiego: Zasady interpretacji prawa międzynarodowego, Zasady interpretacji prawa Unii Europejskiej.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne <i>(lista wyboru)</i>	Metody weryfikacji <i>(lista wyboru)</i>	Sposoby dokumentacji <i>(lista wyboru)</i>
WIEDZA			
W_01 W_02 W_03 W_04 W_05 W_06 W_07 W_08 W_09	Wykład konwencjonalny (ewentualnie wykład prowadzony w formie zdalnej z wykorzystaniem programów komputerowych). Praca w grupie ćwiczeniowej (ewentualnie zajęcia prowadzone z formie zdalnej wykorzystaniem programów komputerowych), dyskusja.	Egzamin/zaliczenie ustne lub pisemne (w związku z ewentualną koniecznością prowadzenia zajęć w formie zdalnej)	Protokół/wydruk
UMIĘTNOŚCI			
U_01 U_02 U_03 U_04 U_05 U_06 U_07 U_08 U_09 U_10 U_12	Analiza i interpretacja różnych kategorii tekstów prawnych, systematyzacja typowych środków techniki prawodawczej, które korespondują z wykładnią prawa. Ze względu na stan epidemii wykład odbywa się w formie	Sprawdzanie umiejętności praktycznych	Karta oceny

	zdalnej za pomocą MS TEAMS		
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01 K_02 K_03 K_04 K_05 K_06 K_07 K_08	Metoda problemowa Ze względu na stan epidemii wykład odbywa się w formie zdalnej za pomocą MS TEAMS	Metoda problemowa	Karta oceny

VI. Kryteria oceny, wagi:

Egzamin pisemny w wyznaczonym terminie sesji zimowej. Studenci rozwiązują test jednokrotnego wyboru, składający się z 30 pytań. Za każdą prawidłową odpowiedź uzyskują jeden punkt. Oceny wystawiane są według następującej punktacji: 30-28 – 5.0; 27-25 – 4.5; 24-22 – 4.0; 21-19 – 3.5; 18-15 – 3.0; 14 i mniej – 2.0. Zaliczenie ćwiczeń w formie aktywnego udziału w zajęciach i odpowiedzi ustnej na pytania w zakresie wskazanej wcześniej listy pytań.

Ze względu na stan epidemii egzamin może odbyć się w formie zdalnej, w postaci testu na platformie Moodle: Egzamin ma formę testu jednokrotnego wyboru. Test składa się z 20 pytań. Czas na udzielenie wszystkich odpowiedzi: 25 minut. Możliwość tylko jednego podejścia. Za każdą poprawną odpowiedź – 1 punkt. Otrzymane punkty będą przeliczane na oceny wg następującej skali: 20-19 pkt - bdb (5.0); 18-17 pkt - db+ (4.5); 16-15 pkt - db (4.0); 14-13 pkt - dst+ (3.5); 12-10 pkt - dst (3.0); 9 pkt i mniej - ndst (2.0).

W związku z pandemią należy uwzględnić ewentualność przeprowadzenia zaliczenia ćwiczeń w formie zdalnej (wówczas forma zaliczenia pisemna lub ustna) za pomocą MS TEAMS lub platformy Moodle.

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	45
Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	105

VIII. Literatura

Literatura podstawowa

Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, wyd. 2, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2010 (lub wydania późniejsze).

Literatura uzupełniająca

1. Alexy R., *Teoria praw podstawowych*, tłum. B. Kwiatkowska, J. Zajadło, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2010.
2. Bator A., Kozak A., *Wykładnia prawa w zgodzie z Konstytucją*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 43-66.
3. Brożek B., *Derywacyjna koncepcja wykładni z perspektywy logicznej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2006, nr 1.
4. Brożek B., *Poza interpretację*, „Forum Prawnicze” 2011, nr 2 (4), s. 19-25.
5. Brzeziński B., *Podstawy wykładni prawa podatkowego*, Gdańsk 2008.
6. Choduń A., *Aspekty językowe derywacyjnej koncepcji wykładni prawa*, Szczecin 2018.
7. Czajka D., *Teoria sądenia*, cz. II: *Logiczno-funkcjonalna wykładnia prawa*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, ZO Warszawa, Warszawa 2006.
8. Fiedorow D., *Wykładnia celowościowa prawa wspólnotowego w orzecznictwie sądów UE*, w: C. Mik (red.), *Wykładnia prawa Unii Europejskiej*, Toruń 2008.
9. Gizbert-Studnicki T., *Wykładnia celowościowa*, „Studia Prawnicze” 1985, z. 3-4 (85-86), s. 51-70.
10. Helios J., Jedlecka W., *Wykładnia prawa Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*, Wrocław 2018.
11. Jakimowicz W., *Wykładnia w prawie administracyjnym*, Zakamycze, Kraków 2006.
12. Kaczmarek P. (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Lokalny a uniwersalny charakter interpretacji prawniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009.
13. Kalisz A., *Wykładnia i stosowanie prawa wspólnotowego*, Warszawa-Kraków 2007.
14. Kalisz A., Leszczyński L., *Aksjologia zasad prawa jako argument wykładni operatywnej prawa UE. Uwagi o ujednocnieniu praktyki i kontrolowanej autonomii*, w: P. Kaczmarek (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Lokalny a uniwersalny charakter interpretacji prawniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 81-99.
15. Kalisz A., Leszczyński L., Liżewski B., *Wykładnia Prawa. Model ogólny a perspektywa Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i prawa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2011.
16. Kotowski A., *Wykładnia orientacyjna. Teorie wykładni prawa i teoria orientacyjnego badania wykładni operatywnej*, Warszawa 2018.
17. Król M. Z., *Kilka uwag o prawie i wykładni notarialnej*, w: P. Kaczmarek (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Lokalny a uniwersalny charakter interpretacji prawniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s.101-111.
18. Leszczyński L., *Wykładnia operatywna (podstawowe właściwości)*, „Państwo i Prawo” 2009, z. 6, s. 11-23.
19. Leszczyński L., *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Zakamycze, Kraków 2001.
20. Łabieniec P., *Wykładnia kodeksów etyki zawodowej a wykładnia prawa*, w: P. Kaczmarek (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Lokalny a uniwersalny charakter interpretacji prawniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 113-124.
21. Łętowska E., *Kilka uwag o praktyce wykładni*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002, nr 1.
22. Mastalski R., *Stosowanie prawa podatkowego*, Warszawa 2008.
23. Mik C. (red.), *Wykładnia prawa Unii Europejskiej*, Toruń 2008.
24. Morawski L., *Kilka uwag na temat wykładni*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 31-42.
25. Morawski L. (red.), *Wykładnia prawa i inne problemy filozofii prawa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2005.

26. Pleszka K., *Językowe znaczenie tekstu prawnego jako granica wykładni*, w: M. Zirk-Sadowski (red.), *Filozoficzno-teoretyczne problemy sądowego stosowania prawa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1997, s. 69-77.
27. Pleszka K., *Wykładnia rozszerzająca*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
28. Potrzeszcz J., *Racjonalność aksjologiczna prawodawcy jako założenie interpretacyjne*, w: M. Hermann, S. Sykuna (red.), *Wykładnia prawa: tradycja i perspektywy*, C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 53-72.
29. Potrzeszcz J., *Zasada równości w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym skargi konstytucyjnej*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 293-306.
30. Potrzeszcz J., Liżewski B. (red.), *Wykładnia prawa – aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2019.
31. Rabault H., *Granice wykładni sędziowskiej*, Warszawa 1997.
32. Sarkowicz R., *Poziomowa interpretacja tekstu prawnego*, Kraków 1994.
33. Sarkowicz R., *Uwagi o współczesnej interpretacji prawniczej*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 11-30.
34. Spyra T., *Granice wykładni prawa. Znaczenie językowe tekstu prawnego jako granica wykładni*, Zakamycze, Kraków 2006.
35. Stelmach J., *Interpretacja bez granic*, „Forum Prawnicze” 2011, nr 2 (4), s. 13-18.
36. Stelmach J., Brożek B., *Metody prawnicze*, Zakamycze, Kraków 2004.
37. Waśkowski E., *Teoria wykładni prawa cywilnego*, Warszawa 1936.
38. Winczorek P. (red.), *Teoria i praktyka wykładni prawa*, Liber, Warszawa 2005.
39. Wojtczak S., *Konflikt polityczny i konflikt moralny jako czynniki odpowiadające za nieuniwersalność wykładni prawa*, w: P. Kaczmarek (red.), *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Lokalny a uniwersalny charakter interpretacji prawniczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 187-200.
40. Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi, Poznań 2001.
41. Wronkowska S., Zieliński M., *O korespondencji dyrektyw redagowania i interpretowania tekstu prawnego*, „Studia Prawnicze” 1985, z. 3-4 (85-86), s. 301-327.
42. Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988.
43. Wróblewski J., *Rozumienie prawa i jego wykładnia*, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków-Łódź 1990.
44. Zieliński M., *Osiemnaście mitów w myśleniu o wykładni prawa*, w: L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L. K. Paprzycki (red.), *Dialog między sądami i trybunałami*, Sąd Najwyższy, Warszawa 2010, s. 137-150.
45. Zieliński M., *Wybrane zagadnienia wykładni prawa*, „Państwo i Prawo” 2009, z. 6, s. 3-10.
46. Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, wyd. 2, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002.
47. Zirk-Sadowski M., *Epistemologia prawa a teorie wykładni*, w: *Prawo – Władza – Społeczeństwo – Polityka. Księga jubileuszowa prof. K. Pałeckiego*, Toruń 2006.
48. Zirk-Sadowski M., *Wykładnia i rozumienie prawa w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 93-114.